

I. Мотивация и производителност на труда

Един от най-използваните, характеризиращи мотивацията, е производителността на труда. Основното, което трябва да знаем тук е, че връзката мотивация – производителност на труда не е пряка, а най-често минава през работната заплата. Затова може да се формулира така: по-висока производителност на труда – по-висока работна заплата – по-добра мотивация на персонала за постигане на по-добри резултати.

1. Изразяване на производителността на труда

Производителността на труда се изразява чрез количеството произведена продукция или извършена работа от едно лице от персонала за единица време, или чрез изразходваното време за създаване на единица продукция, респективно за извършване на единица работа. **От това следва:**

$$\text{Производителност на труда} = \frac{\text{Количество произведена продукция}}{\text{Отработено време}}$$

$$\text{Производителност на труда} = \frac{\text{Отработено време}}{\text{Количество произведена продукция}}$$

2. Разлика между производителност и интензивност на труда

При изнасяне на понятието на производителност на труда е необходимо да се разграничава от понятието на интензивността на труда. Като категория интензивността характеризира напрежение на полагаения труд и разходите на енергия за единица време. При нарастване на производителността количеството произведена продукция ще нараства, но успоредно с това ще нараства и количеството на израсходения труд за това време, т.е. поради пропорционалното нарастване на интензивността и масата на вложения труд стойността на единица продукт остава неизменна. Обратно, повишаването на производителността труда по пътя на нарастване на производителната му сила води до намаляване на обществено необходимия труд за единица продукция, а следователно и на стойността.

3. Значение на нарастването на производителността на труда

Изразява се във:

- Тя е основен фактор за увеличаване на количеството произведена продукция без влагане на допълнителни капитали
- Тя е главен фактор за снижение на себестойността на продукцията, а оттук и за повишаване на заплащането на труда, а следователно и средство за мотивация на персонала

4. Методи, в зависимост от използваните измерители за определяне на производителността.

Различаваме три метода:

- 1) Натурален метод – производителността се изразява чрез количеството произведена продукция в натурални измерители и се определя чрез една от формулите:

$$\text{Производителност на труда} = \frac{\text{Количество произведена продукция}}{\text{Отработено време}}$$

$$\text{Производителност на труда} = \frac{\text{Количество произведена продукция}}{\text{Брой работници}}$$

Този метод дава най-точна представа за равнището на производителността на труда и има най-голямо значение за анализ и заплащането на труда. Методът има и някои недостатъци, които се проявяват, когато трябва да се извършат сравнения с достигнато равнище в предшестващ период, при промени в номенклатурата на продукцията или при сравняване с други предприятия. Той е подходящ в случаи, когато се произвеждат големи количества, както е в масовото или едросерийното производство или както е при леярното производство.

- 2) Трудов метод – при този метод равнището на производителността на труда се измерва чрез трудопоглъщаемост на продукта, т.е.:

$$\text{Производителност на труда} = \frac{\text{Отработено време}}{\text{Количество произведена продукция}}$$

В сравнение с натуралния метод, трудовият има по-голяма универсалност, тъй като и за разнородната продукция биха могли за се отчетат разходите на труд. Недостатъците му са, че при многономенклатурното производство трябва да се извърши значителна изчислителна работа, а често липсват обосновани норми и нормативи за разходи на труда.

3) Стойностен метод – определя се от тоношението на произведената продукция в стойностно изражение **O** и средносписъчния брой на персонала **П**, средносписъчния брой на работниците **Р** или отработеното време **РВ**, т.е.:

$$\text{Производителност на труда} = \frac{O}{П}$$

$$\text{Производителност на труда} = \frac{O}{Р}$$

$$\text{Производителност на труда} = \frac{O}{РВ}$$

Методът е приложим за измерване на производителността на труда и най-разнородни производства и дейности, поради това което има най-широко приложение. Основните проблеми при неговото прилагане са свързани с избора на показател за стойностно изразяване на обема произведена продукция и изчисляване на влиянието на производителността.

5. Повишаване на производителността на труда

Това е една от основните задачи, стояща пред всяко предприятие, защото чрез него по косвен път (чрез работните заплати) би се повишила и мотивацията на персонала. То може да се реализира, като се прилага една от следните стратегии:

- Резултатите от труда нарастват по-бързо от разходите на труда
- Резултатите от труда нарастват, а разходите остават непроменени
- Резултатите от труда намаляват с по-бавни темпове, отколкото намаляването на разходите
- Резултатите от труда остават постоянни, а разходите намаляват
- Резултатите нарастват, а разходите намаляват